

REZI KATÓ GÁBOR

(1963. JÚLIUS 5. – 2022. DECEMBER 7.)

Kedves Gábor, hát itt hagyta minket. Pedig nem erről volt szó. Arról volt szó, hogy a második sikeres csípőműtét után könnyen fogsz majd tudni mozogni. Arról, hogy befejezed a megkezdett múzeumi beruházásokat, köztük olyanokat, melyekre több mint egy évtizede vártunk. És arról is, hogy talán még saját magadra és szeretteidre is több idő jut. De sajnos nem így történt.

A halál mindig személyre szólóan tragikus, és tudom, hogy többeket is, akik körünkben most jelen vannak, még további pótolhatatlan veszteségek értek a napokban. Gábor halála azért is különösen tragikus és megrendítő, mert aktív, tevékeny életének csúcán ragadta el a halál. Ma, ha valaki ötvenkilenc évesen távozik, az mindenképpen idő előttinek számít.

Gábor, vagy ahogy barátságból és tiszteletből sokan nevezték, RKG azok közé a különleges emberek közé tartozott, akik a humán tudományok és a természettudományok területén egyaránt otthonosan mozognak. Kevés régész lehet, aki egyúttal programozó matematikus diplomával is rendelkezik, és pontosan tudja, hogy az egy a látszat ellenére nem prímszám. Az a szigorú logika, ami a programozó számára természetes, végigkísérte Rezi Kató Gábort, akár régészeti témával foglalkozott, akár a múzeumigazgatással vagy egy szövevényes beruházás úton tartásával.

Gábor egyetemista korától a Magyar Nemzeti Múzeumban dolgozott, így szinte egész élete összefonódott az intézménnyel. Őskoros régész volt, elsősorban a neolitikum és a rézkor érdekelte, és igyekezett különleges tudását a régészet területén is kamatoztatni. Megjelent néhány klasszikus régészeti tanulmánya, melyek a szakma szabályai szerint ismertettek leletcsoportokat, s voltak le azok alapján következtetések. Gáborban, ahogy sokunkban, megvolt a találgatás, a rejtélyek megoldásának vágya, a különleges helyszínek tisztelete. Barlangi kutatásai sok részlettel gazdagították ismereteinket ezekről a különleges, évezredek során vissza-visszatérően használatba vett lelőhelyekről. Jártassága a matematikai, statisztikai módszerekben megóvta attól, hogy a számok

és algoritmusok bűvkörébe kerüljön. Sokunkat fenyeget ugyanis az a veszély, hogy kellő előképzettség hiányában egy-egy matematikai-statisztikai módszert mindent megoldó bölcsek kövének képzelünk. RKG azonban mindig mérlegelte a kiinduló adatok egzaktságát vagy esetlegességét, a felületesebb elemző számára fel sem tűnő, beépülő torzító tényezőket is. Szigorúságra és önmérsékletre intett e módszerek alkalmazásakor, még ha a gyors és látszólag matematikailag alátámasztott eredményekről így sokszor le is kell mondanunk.

Programozói tudását többek között a múzeumok digitalizációjának fejlesztése érdekében kamatoztatta. Fiatalkora egybeesett azzal a korszakkal, amikor a számítástechnika használata elsősorban a nagyobb

múzeumokban kezdett elterjedni. A lyukkártyás adatkezelést rövidesen a PC-k korszaka váltotta fel, és ezt a forradalmat RKG nemcsak követte, hanem a múzeumi terület erőforrásainak függvényében igyekezett az élére is állni. Pontosan látta azt is, hogy a múzeumi digitalizáció a gyűjtemények összetettsége miatt más közgyűjteményekhez képest nagyobb erőforrásokat igényel. Rendszeres résztvevője volt a tudományág szakmai-jogi szabályozásáról konzultáló testületeinek, fórumainak, és igyekezett a használhatatlanság Szküllája és a hitelesíthetetlenség Karübdiszé között elnavigálni a nyilvántartó adatbázisok törekeny hajóját a Dataease-től a MUNYIR-on keresztül a HunTékáig. Mindig hangsúlyozta a hierarchikus terminológia fontosságát, hiszen pontosan tudta, hogy tévedni emberi dolog, de valamit igazán összekeverni csak számítógéppel lehet. Minden nehézség ellenére a digitizálás a múzeumokban óriásit lépett előre, s ez nagy részben Rezi Kató Gábornak köszönhető.

Szintén úttörő szerepet vitt a kiállítások muzeológiai megújulásában. A Nemzeti Múzeum állandó történeti kiállításának felszerelése a korabeli csúcstechnikával (a nevezetes programozható óriás japán tévékkel, vetítőkkel, CD-Rom-os alkalmazásokkal) az ő feladata volt. Pár évvel később pedig már azt a csapatot irányította, amely megalkotta az állandó régészeti kiállítást. Ez a kiállítás mutatja talán legjobban, hogy Gábor hogyan gondolkodott a múzeumi kiállítások szerepéről. Szelíd forradalmárként nemcsak egy színes és érdekes vizuális világ létrehozása mellett tört lándzsát, de nem ódzkodott a rekonstrukciók építésétől vagy attól, hogy merész újításként a szemek mellett a többi érzékszervet is bevonjuk a kiállítási élményszerzésbe. Ez a kiállítás ma már több mint húszéves, szavatossága tehát régen lejárt. Azonban annak köszönhetően, hogy messze megelőzte korát, koncepciójának nagy része mindmáig korszerű tudott maradni. A kiállítás technikai újításokat, klímagépészetet, fénygenerátoros lámpákat, integrált és részben mozgásérzékelőkkel működő multimédiát is felvonultatott. Ezek akkoriban elképesztően innovatív technológiáknak számítottak, még ha mára részben általánossá is váltak, részben a technológia fejlődésével elavultak.

Összesen tizenhat évig volt a Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese, ebből négy évig általános főigazgató-helyettesként szolgált az intézménynek. Mert szol-

gálta, nem uralkodott rajta. Ismerte az épület minden zegét-zugát, a szervezet egészét, a kollégák erőnyeit, képességeit és kisebb-nagyobb hibáit is. Vezetőként az örömök, a kiállítások nyitása, új kiadványok bemutatása és új tárgyak megszerzése mellett meg kellett tapasztalnia a válságos pénzügyi helyzetek kezelésének felelősségteljes pillanatait is, amikor (remélem a mindannyiunkat ismerő nagy vizsgáztató előtt is) emberségből is jelesre vizsgázott. Hatékony, de nem erőszakos, inkább a kompromisszumokat megtaláló vezető volt, aki azonban a minőségből soha nem engedett.

2012-től a Nemzeti Múzeum egyik filiját, az esztergomi vármúzeum vezetését bízta rá. Az esztergomi vár nemcsak a magyar állam első világi és egyházi központja, de a királyi palota részben helyreállított romjain épült múzeum a Nemzeti Múzeum szisztematikusan felépített filiahálózatának egyik kulcspontja is. Amikor Gábor átvette az intézmény irányítását, a rekonstrukciós munkálatok jó része még hátra volt, ráadásul a város és az egyház érdekeinek artikulálása különös diplomáciai érzékenységet és tapintatot kívánt meg tőle. A rekonstrukciós munkálatokat sikerre vitte, és ügyesen kezelte a Studiolo freskóinak elhúzóódó restaurálását és sokszínű értelmezési keretét is. A Vármúzeumhoz csatolt Balassa Múzeum felügyeletével a vidéki filiahálózat új tagjainak gondjaiba és lehetőségeibe is belekóstolhatott.

Gábor számára az esztergomi vár igazgatói szobája kicsit újabb otthonává is vált. Mindig nagy szeretettel és hozzáértéssel beszélt az esztergomi vár csodálatos épületéről, és házigazdaként kiváló vendégszeretettel fogadta a hozzá betérőket. Vezetése alatt megújult az állandó kiállítás, és számos érdekes időszak kiállítását is megrendeztek a várban. Nagyon nagy kár, hogy a további tervezett fejlesztések befejezése, így a Studiolo megnyitása is már nélküle zajlik majd.

Általános főigazgató-helyettesként az utóbbi négy évben a Nemzeti Múzeum összes filijának (sőt az országon kívüli kiállítóhelyeknek) a gondja-baja is az ő vállát nyomta. Ezek pedig jelentősen megszaporodtak 2012 óta. RKG a lehetőségekhez mérten igyekezett az adottságaikhoz képest a legmegfelelőbb fejlődési utat biztosítani a fiók számára. Az intézményekkel együtt nagyon sok fejlesztés indult el, melyeknek részben évtizedes előtörténetük van. Gábor azonban (a fiók igazgatóival együtt) soha nem adta fel, és az utóbbi évek-

ben sok-sok fejlesztési terv már a megvalósítás fázisába léphetett. Mondják, az ember diófát is az utódainak ültet: a Gábor által megkezdett beruházások is utódai alatt fognak termőre fordulni.

RKG-t a szélsőségektől mindig távol maradó embernek ismertem meg, aki nem tolta magát soha az előtérbe, és szavak helyett inkább a tettekkel bizonyított. Engem kicsit mindig egy álsruhás arisztokratára emlékeztetett, akit hullámos ősz haja, nemes metszésű orra és leginkább hamiskásan csillogó szeme árul el, no meg az a fanyar humor, ami egy csapásra nyilvánvalóvá teszi, hogy mennyire járatos szinte bármilyen témában.

Rezi Kató Gábor 1963. július 5-én született Budapesten. Előbb az Eötvös Loránd Tudományegyetem régészet–történelem szakát végezte el, majd ugyanitt a Természet-tudományi Karon programozó matematikusi diplomát szerzett. Később a Debreceni Egyetem Vezetőképző Intézetében a közszolgálati menedzsment szakot is elvégezte. 1985-ben egyetemi hallgatóként kapott szakmai ösztöndíjat a Magyar Nemzeti Múzeumtól, ahol később a muzeológiai gyakorlatát is töltötte, 1987-től pedig a múzeum munkatársa lett. 1992-ig a Régészeti Adattárban volt programozó, majd átkerült a Régészeti Osztályra régész-muzeológus beosztásba, ahol az újkőkor–rézkori gyűjteményi anyagok felelőseként 1998-ig dolgozott. Ezután két évig a Központi adattár és Informatikai főosztály vezetője volt, majd 2000-tól 2012-ig főigazgató-helyettesként tevékenykedett a múzeumban. 2012-ben a Magyar Nemzeti Múzeum Balassa Bálint Múzeuma és a Magyar Nemzeti Múzeum Esztergomi Vármúzeuma igazgatói pozícióját bízták rá, utóbbinak vezetését haláláig ellátta. 2018 óta a Magyar Nemzeti Múzeum általános főigazgató-helyettese.

Ásatási gyakorlatát – a középiskolától kezdődően – rendszeres nyári feltárási munkákon szerezte. Részt vett a fővárosban a Bécsi úti, a százhalombattai, a süttői, a herceghalmi, a pátyi, az öcsödi, a tiszalúci feltárásokon, de ásott a svájci Neuchâtelben és Freiburgban is. A Nemzeti Múzeum munkatársaként az ország különböző részein vett részt feltárásokon, illetve vezette őket: M1 autópálya, Zalaszántó–Csáford, Aggtelek–Baradla-barlang, a nyitrai Régészeti Intézettel közös

Kedves Gábor! Nagyon fogsz hiányozni, hiszen ki fogja ismerni és velünk megismertetni a páncélszekrényből előkerült másolatok történetét, vagy a húsz-harminc évvel ezelőtti különös események részleteit?

Emléked megőrizzük, hiszen mindenhol ránk köszönsz: páncélszekrények titkos kódjában, az esztergomi vörösmárvány lépcsőfokban, a múzeumkert fáiban és szobraiban. Isten veled!

Tomka Gábor

Magyar Nemzeti Múzeum
tomka.gabor@mnmu.hu

ásatás a Szögliget–Hosszú-tetői-barlangban. Szakmai érdeklődése és tevékenysége szűkebb területe az újkőkor és rézkor történeti eseményeinek kutatása, matematikai-statisztikai programok, elemzési módszerek fejlesztése a régészeti alkalmazásokban. Rendszeres résztvevője volt a tudományág szakmai-jogi szabályozásáról konzultáló testületeinek, fórumainak.

Rezi Kató Gábor a múzeumi digitalizálási tevékenységek kezdete óta részt vett e munkálatokban. Számos adatbázis, digitális rendszer, kiadvány fejlesztésében működött közre. Szakértőként, szakfelügyelőként részt vett a múzeumi és közgyűjteményi szakterület digitalizálási projektjeinek tervezésében, ellenőrzésében, koordinálásában. A Magyar Nemzeti Múzeum kiállítási tevékenységében eleinte az interaktív multimédia-rendszerek tervezőjeként (Múltunk jövője – 1991, Honfoglaló magyarság – 1996, Magyarország története. Állandó kiállítás – 1996, Europalia – 1999), majd szakmai főrendezőként (Régészeti állandó kiállítás – 2002) vett részt. Főkoordinátorként a Dzsingisz kán/Tatárjárás – 2007, Reneszánsz Látnyitár – 2008, Végtelen utazás – 2008, Koceli-Thököly emlékház – 2009, Székita aranykincsek – 2009, Rodostó–Rákóczi ház – 2010, az Esztergomi Vármúzeum állandó kiállítása – 2015 kiállítások létrejöttét segítette.

Rezi Kató Gábor az intézményben 2005-ben meghonosított minőségirányítási rendszer (ISO 9100:2000) bevezetésében és működtetésében minőségirányítási vezetőként működött közre, és később is betöltötte ezt a pozíciót. Intézményvezetőként és főigazgató-helyet-

tesként több nagyszabású beruházási projektben (Esztergomi várrekonstrukció, Malenkij Robot Emlékhely, Múzeumkert, Campona limes központ, Vértesszőlősi bemutatóhely) vett részt a szakmai menedzsment irányítójaként.

Rezi Kató Gábor 1992–1997 között a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat titkára volt. 1997-től egy éven keresztül a Neumann János Multimédia Központ és Digitális Könyvtár Tanácsadói Testületének tagja. A Neumann János Számítógéptudományi Társulat Közgyűteményi Szakosztályának alelnöke 1998–2002-ig, emellett 1999–2002-ig az Országos Tudományos Kutatási Alap Régészeti Zsűrijének tagja. 2000-től tizenkét éven át a *Régészeti Kutatások Magyarországon* című kötetek szerkesztőbizottságának elnöki pozícióját is betöltötte. 2001-től 2008-ig a Múzeumi Informatikai Szakfelügyelet vezető szakfelügyelője, majd 2009-től három éven keresztül a Múzeumi Digitalizálási Bizottság elnöki tisztségét látta el. 2013 és 2014 között a Magyarországi Történelmi Várak Egyesületének alelnöke. 1988-tól a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat és 2006-tól alapító tagként a Magyar Régész Szövetség tagja volt haláláig.

Rezi Kató Gábor életének jelentős részét szó szerint a Magyar Nemzeti Múzeumnak áldozta. Tehetségét,

sokszor tudományos ambícióit is visszaszorítva, a múzeum vezetésére fordította az intézmény érdekeit szem előtt tartva. Óriási tapasztalattal, a múzeum történetét, munkatársait jól ismerve mindig igyekezett az intézmény számára a leghatékonyabb megoldásokat megtalálni, nehéz helyzetekben is emberséges vezető maradni. Halálával nemcsak egy olyan vezetőt veszítettünk, akire minden körülmények között biztosan számítani lehetett, hanem széles körű tudását, tűpontos helyzetértékelését, problémamegoldó képességét éppúgy elvesztettük, mint finom fanyar humorát és a csillogó szemek alatti félmosolyát.

Rezi Kató Gábor a múzeum kötelékében három és fél évtizede végzett magas színvonalú és elkötelezett muzeológiai és tudományos tevékenysége, valamint másfél évtizedes, példaértékű szakmaisággal végzett főigazgató-helyettesi munkássága elismeréseként 2022 márciusában átvehette a Magyar Érdemrend lovagkereszt polgári tagozat kitüntetését.

Tomka Gábor
Magyar Nemzeti Múzeum
tomka.gabor@mnm.hu